

ПРОЄКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЄДНОСТІ ФІЗИЧНОГО І ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

PROJECT TECHNOLOGIES IN ENSURING THE UNITY OF PHYSICAL AND MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION OF STUDENTS

Стаття містить результати здійснення теоретико-методичного аналізу проблеми поєднання фізичного і військово-патріотичного виховання здобувачів освіти в межах сучасного освітнього процесу. Розкрито нормативно-правові засади, наукові підходи та практичний досвід інтеграції зазначених напрямів виховної роботи. Особливу увагу приділено можливостям застосування проєктних технологій як ефективного засобу реалізації виховного потенціалу фізичної культури та військово-патріотичних заходів. Обґрунтовано доцільність використання інтегрованих освітніх проєктів для формування в здобувачів освіти національної самосвідомості, громадянської відповідальності, фізичної витривалості й готовності до захисту держави. Розглянуто інноваційну педагогічну стратегію інтеграції фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти засобами проєктних технологій. Обґрунтовано доцільність застосування інтегрованих освітніх проєктів як ефективного інструменту формування ключових фізичних якостей, морально-вольових рис, громадянської позиції та готовності до захисту держави. Представлено структурно-функціональну модель організації проєктної діяльності, що охоплює чотири етапи: мотиваційно-підготовчий, проєктно-пошуковий, практичну реалізацію та презентаційно-рефлексивний. Описано приклади освітніх проєктів («Стежками захисника України», «Готовий до служби – готовий до життя», «Я – захисник/захисниця», «Тривога», «Фізична підготовка захисника: науковий погляд»), що поєднують фізичні вправи, патріотичний зміст і соціально значущу активність. Виокремлено форми оцінювання результатів проєктів, зокрема рубрики оцінювання, самооцінювання, рефлексивні листки, публічний захист. Розроблено методичні рекомендації для педагогів щодо організації інтегрованої проєктної діяльності, підтримки здобувачів освіти на всіх етапах, формування м'яких навичок, застосування цифрових сервісів для обміну результатами й оцінювання. Акцентовано увагу на важливості міждисциплінарної співпраці, індивідуалізації підходів і підвищення практичної спрямованості освітнього процесу в умовах сучасних безпекових викликів.

Ключові слова: фізичне і військово-патріотичне виховання, здобувачі освіти, заклади освіти, педагоги, проєктні технології.

тичне виховання, здобувачі освіти, заклади освіти, педагоги, проєктні технології.

The article presents the results of a theoretical and methodological analysis of the problem of integrating physical and military-patriotic education of students within the framework of the modern educational process. It reveals the regulatory and legal foundations, scientific approaches, and practical experience related to the integration of these areas of educational work. Special attention is given to the potential of using project-based technologies as an effective means of realizing the educational potential of physical culture and military-patriotic activities. The feasibility of implementing integrated educational projects is substantiated for the purpose of fostering national consciousness, civic responsibility, physical endurance, and readiness to defend the state among students. An innovative pedagogical strategy for integrating physical and military-patriotic education through project-based technologies is examined. The use of integrated educational projects is justified as an effective tool for developing key physical qualities, moral and volitional traits, civic stance, and readiness for national defense in high school students. A structural-functional model for organizing project activities is presented, consisting of four stages: motivational-preparatory, project-research, practical implementation, and presentation-reflective. Examples of educational projects are described («On the Paths of a Defender of Ukraine», «Ready for Service – Ready for Life», «I Am a Defender», «Alarm», «Physical Training of a Defender: A Scientific View»), which combine physical exercises, patriotic content, and socially significant activity. Forms of project result assessment are outlined, including assessment rubrics, self-assessment, reflective sheets, and public defense. Methodological recommendations for teachers are developed regarding the organization of integrated project activities, student support at all stages, development of soft skills, and use of digital services for sharing results and assessment. Emphasis is placed on the importance of interdisciplinary collaboration, individualized approaches, and enhancing the practical orientation of the educational process in the context of modern security challenges.

Key words: physical and military-patriotic education, students, educational institutions, educators, project technologies.

УДК 373. 3/5.015.31:[355.01:172.15](477)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/83.2.37>

Толочко С.В.,

докт. пед. наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
позашкільної освіти
Інституту проблем виховання
Національної академії педагогічних
наук України

Маценко Л.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри педагогіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах сучасних викликів, зумовлених як внутрішніми трансформаціями української системи освіти, так і зовнішньою загрозою національній безпеці, особливої актуальності набуває проблема інтеграції фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти на основі проєктних технологій. Традиційне

розмежування цих двох напрямів знижує ефективність формування цілісної особистості, здатної до самореалізації й активного захисту держави. Сучасна педагогічна наука вимагає пошуку нових підходів до синергії фізичної підготовки з національно-патріотичним змістом, що забезпечить цілісне виховання молоді в умовах реалій воєнного часу. У цьому контексті проєктні технології постають ефективним інструментом формування

мотивації, ініціативності, командної взаємодії й відповідальності здобувачів освіти, що є надзвичайно важливими як у виховному, так і безпековому аспектах нинішньої освітньої парадигми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У сучасних умовах національного розвитку, коли перед державою стоять надзвичайно складні виклики збереження суверенітету, культурної ідентичності й формування дієздатного громадянського суспільства, актуалізується потреба в ефективних стратегіях національно-патріотичного виховання молоді. У працях І. Беха, Р. Малиношевського та їхніх колег [1], а також у Концепції національно-патріотичного виховання [5] наголошується на важливості системної реалізації цінностей патріотизму у сфері освіти, що охоплює як ідеологічний, так і практичний виміри виховного процесу. Військово-патріотичне виховання, за даними С. Лазоренка [7] та В. Малюги, Ю. Костенка і М. Герасименка [9], розглядається як складова політики обороноздатності країни та елемент підготовки громадян до національного спротиву, що набуває особливого значення в умовах воєнної агресії. У цьому контексті фізична культура та спорт (О. Завальнюк [3]; В. Отравенко, Д. Пелипась [10]) постають не лише як засоби розвитку сили й витривалості, а й у ролі інструментів формування патріотичних почуттів, дисципліни й командного духу.

Окремої уваги заслуговує концепція використання проєктних технологій у патріотичному вихованні. Дослідники, зокрема С. Литвинова [8], М. Суліма [13], С. Толочко [15], О. Шевченко [18], доводять ефективність проєктної діяльності як педагогічної технології, що дозволяє інтегрувати національно-патріотичні цінності в різні освітні галузі включно з екологією, інформаційними технологіями, хімією та фізичною культурою. У проєктах екологічного спрямування, зокрема, убачають потенціал розвитку відповідальності за майбутнє країни [16]. Застосування хмарних технологій і СКМОД (система комп'ютерного моделювання об'єктів і процесів для підсилення природничо-математичної складової освітнього процесу), а також засобів віртуальної та доповненої реальності [8, 11], розширює можливості для візуалізації історичних і сучасних подій, розвитку критичного мислення і дослідницької активності здобувачів освіти у сфері військово-патріотичного контексту. Така діяльність сприяє формуванню в них громадянської ідентичності [12, 14] та зміцненню національної єдності (В. Кремень [6]; К. Журба та ін. [17]).

Крім того, важливим чинником ефективності патріотичного виховання є інформаційна підтримка процесу [4], що включає доступ до перевірених джерел, методичних рекомендацій і бібліографічних оглядів, необхідних для формування свідомого патріота, орієнтованого на моральні,

культурні й духовні цінності нації (І. Бех [2]). Інноваційні підходи до реалізації військово-патріотичного виховання, серед яких провідну роль відіграють проєктні технології, дозволяють урізноманітнити освітній процес, надати йому практичного сенсу, що базується на особистісній участі, колективній діяльності та громадянській відповідальності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри наявність оновленої нормативної бази, зокрема Концепції національно-патріотичного виховання (2022) [5] та Стратегії утвердження національної ідентичності до 2030 року (2023) [12], залишається низка невирішених проблем: відсутність чітких механізмів упровадження концептуальних положень у педагогічну практику, фрагментарна міжвідомча координація, недостатня підготовка педагогів до військово-патріотичного компонента, нерозвинена система моніторингу ефективності заходів і низький рівень використання цифрових інструментів. У цьому контексті особливо актуальним є впровадження проєктних технологій, які сприяють формуванню активної громадянської позиції, забезпечують практичну орієнтацію виховання та створюють умови для інтеграції патріотичного змісту в освітню діяльність через командну роботу, дослідницьку активність і соціально значущі ініціативи.

З огляду на вищезначене **метою статті** є теоретичне обґрунтування та практичне висвітлення можливостей застосування проєктних технологій як інноваційного інструменту інтеграції фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти у закладах освіти з метою формування національної ідентичності, зміцнення морально-вольових якостей і підготовки молоді до захисту Вітчизни в умовах сучасних суспільно-політичних викликів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

- проаналізувати нормативно-правову базу, сучасні наукові підходи та практичний досвід щодо поєднання фізичного і військово-патріотичного виховання здобувачів освіти в межах освітнього процесу;

- розробити й обґрунтувати ефективну модель використання проєктних технологій для забезпечення цілісного виховного впливу на здобувачів освіти в контексті національно-патріотичного становлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній системі освіти України національно-патріотичне виховання набуває статусу стратегічного напрямку державної політики, що відображено в ключових нормативних документах – зокрема, у *Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України* (2022) [5] та *Стратегії утвердження української національної*

та громадянської ідентичності на період до 2030 року (2023) [12]. У цих документах підкреслюється важливість цілісного формування особистості, здатної до самозахисту, фізичної витривалості, громадянської відповідальності й активної участі в суспільному житті. Відповідно поєднання фізичного та військово-патріотичного виховання визначається як пріоритет освітньої політики. Науково-методологічне підґрунтя для реалізації цих завдань представлено в стратегічних напрямках військово-патріотичного виховання здобувачів освіти в системі освіти України – колективній праці під редакцією І. Бега та Р. Малиношевського (2023) [1], де обґрунтовано системний підхід до інтеграції військово-патріотичного компонента в загальну структуру освітньо-виховної діяльності закладів освіти.

Значна увага в науковому дискурсі приділяється ролі фізичної культури як засобу патріотичного виховання. Так, О. Завальнюк [3] підкреслює важливість формування патріотичних цінностей через заняття фізичною культурою, які стимулюють розвиток сили волі, командного духу, витривалості – якостей, що формують готовність молоді до національного спротиву. Практичні підходи до реалізації таких завдань продемонстровані в роботах С. Лазоренка [7], де військово-патріотичне виховання розглядається як складова обороноздатності держави, та О. Отравенка і Д. Пелипася [10], які доводять значення спортивно-патріотичних заходів у професійному становленні майбутніх фахівців. У цьому контексті все більшої актуальності набуває впровадження проєктних технологій, які, як стверджують С. Литвинова [8] та С. Толочко [15], сприяють залученню здобувачів освіти до активної діяльності, забезпечують інтеграцію міжпредметних знань і формують практичні навички в умовах командної роботи.

Інноваційний потенціал проєктних технологій виявляється особливо ефективним під час поєднання фізичних навантажень і військово-прикладних умінь у межах єдиних освітньо-виховних проєктів. Це підтверджується результатами досліджень М. Суліми [13] та В. Малюги, Ю. Костенка і М. Герасименка [9], які доводять важливість системного поєднання нормативної, практичної й емоційно-ціннісної складових у формуванні захисника Вітчизни. Залучення хмарних сервісів, віртуальної й доповненої реальності в організацію проєктної діяльності, як зазначено в колективній монографії під ред. С. Литвинової [11], відкриває нові перспективи візуалізації й моделювання ситуацій, близьких до реальних умов, що посилює мотивацію здобувачів освіти і підвищує якість навчання.

Тож нормативно-правова база, сучасні наукові підходи та практичний досвід свідчать про необхідність інтегрованого підходу до виховання здобувачів освіти, де поєднання фізичного

і військово-патріотичного компонентів на основі проєктних технологій забезпечує всебічний розвиток особистості, готової до активної громадянської участі й захисту держави.

Проєктні технології єдності фізичного і військово-патріотичного виховання здобувачів освіти – це інноваційна педагогічна стратегія, що передбачає інтегроване використання проєктних методів для формування в здобувачів освіти ключових фізичних, морально-вольових і патріотичних якостей. В основі цієї технології лежить принцип єдності двох освітніх складників – фізичного розвитку й виховання громадянської позиції, готовності до захисту Батьківщини, що реалізується через створення й виконання учнями освітньо-виховних проєктів з практичною, соціально значущою спрямованістю.

Такі проєкти можуть включати спортивно-військові змагання, реконструкції історичних подій, волонтерські ініціативи, тренінги з тактичної медицини, квести, у процесі яких здобувачі освіти розвиваються фізично, опановують навички командної взаємодії, лідерства, відповідальності, критичного мислення й патріотичного світогляду. Ці проєкти формуються відповідно до навчальних цілей і виховного потенціалу освітньої програми, ураховують індивідуальні особливості здобувачів освіти й соціальний контекст. У центрі такого підходу – особистісно зорієнтоване, діяльнісне навчання й інтеграція освітніх галузей у контексті актуальних викликів сьогодення.

У межах означеної розвідки представимо *модель організації проєктної діяльності*, орієнтовану на забезпечення єдності фізичного і військово-патріотичного виховання здобувачів освіти.

Мета моделі – забезпечення єдності фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти шляхом реалізації інтегрованих освітніх проєктів, орієнтованих на прикладну фізичну підготовку, національну ідентичність, громадянську відповідальність. Структура моделі нами представлена через чотири етапи: мотиваційно-підготовчий, проєктно-пошуковий, практичну реалізацію, презентаційно-рефлексивний (таблиця 1).

Мотиваційно-підготовчий етап моделі єдності фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти передбачає формування теми та мети заходів, організацію учасників у групи, а також визначення очікуваних результатів освітньої діяльності. На цьому етапі важливими є проведення консультацій, анкетування й мозкового штурму, що дозволяє залучити здобувачів освіти до активної участі в плануванні та сприяє формуванню усвідомленої мотивації. Учасниками процесу виступають здобувачі освіти, педагоги – учителі й викладачі, а також класні керівники й куратори, які спільно забезпечують підґрунтя для реалізації наступних етапів виховної моделі.

Проектно-пошуковий етап моделі єдності фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти спрямований на активне дослідження та практичне залучення учасників до формування змісту виховної діяльності. Відбувається збір і аналіз інформації, здійснюється спостереження за реальними подіями, а також розробляється сценарій майбутнього проєкту. Особливу роль відіграє робота в групах, візити до підрозділів територіальної оборони (ТРО) чи Державної служби з надзвичайних ситуацій (ДСНС), що сприяє зануренню здобувачів освіти в реальні умови служби та формує їхню громадянську активність. У цьому процесі беруть участь здобувачі освіти, військові, а також представники громадських організацій, що забезпечує міжсекторальну взаємодію та підвищує практичну цінність освітніх ініціатив.

Практична реалізація як третій етап моделі єдності фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти охоплює активну діяльність, спрямовану на втілення напрацьованих ідей і навичок у реальному або змодельованому освітньому середовищі. Учасники виконують тренувальні елементи, беруть участь у дослідницькій діяльності, тематичних квестах, майстер-класах і створенні практичних продуктів, що сприяє розвитку їхніх фізичних і патріотичних якостей. Практика реалізується через командні естафети, відеозйомки, участь у польових заняттях і проведення онлайн-опитувань, що підсилює інтерактивність і залучення. Головними виконавцями на цьому етапі є команди здобувачів освіти під наставництвом педагогів, які координують діяльність, мотивують та забезпечують методичну підтримку.

Презентаційно-рефлексивний етап моделі єдності фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти завершує освітній цикл, зосереджуючись на публічному представленні напрацьованих результатів, їхньому оцінюванні й осмисленні учасниками власного досвіду. Важливими складовими цього етапу є захист проєктів, самоаналіз, спільне обговорення досягнень і труднощів, що

сприяє формуванню критичного мислення, рефлексії та зміцненню особистісної позиції. Проведення форумів, виставок, круглих столів дозволяє створити простір для відкритого діалогу й обміну думками між усіма учасниками процесу. До активної участі залучаються здобувачі освіти, педагоги, військові, представники громадських організацій, адміністрація, що забезпечує комплексну оцінку проєктної діяльності та її впливу на формування національно свідомої й фізично підготовленої особистості.

Наведемо приклади інтегрованих освітніх проєктів як інноваційного інструменту інтеграції фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти.

Проєкт «*Стежками захисника України*». Мета – сформувати навички орієнтування на місцевості, фізичної витривалості та вивчити історичні місця військової слави регіону. Основні компоненти: фізична підготовка (пішохідний туристичний маршрут, вправи з топографії); патріотичний (дослідження бойових шляхів ЗСУ, меморіалів, підготовка буклетів). Кінцевим продуктом проєкту стане інтерактивна карта маршруту й відеозвіт.

Проєкт «*Готовий до служби – готовий до життя*». Мета – сформувати практичні навички прикладної фізичної підготовки і знання з домедичної допомоги. Основні компоненти: фізична підготовка (підтягування, метання гранати, смуга перешкод); патріотичний (створення пам'ятки з правил поведінки під час надзвичайних ситуацій). Кінцевий продукт проєкту – практичний тренінг для здобувачів освіти молодших класів або мешканців територіальної громади.

Проєкт «*Я – захисник/захисниця*». Мета – формування свідомої готовності до захисту держави. Основні компоненти: фізична підготовка (відео з вправ, спрямованих на розвиток сили, швидкості, витривалості); патріотичний (зйомка соціального ролику про захист України). Кінцевим продуктом проєкту стане створення YouTube-каналу з роликами, створеними здобувачами освіти.

Проєкт «*Військово-спортивний квест «Тривога»*». Мета – змодельовати поведінку здобувачів освіти під

Таблиця 1

Структура моделі єдності фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти

Етап	Зміст діяльності	Форми	Учасники
I. Мотиваційно-підготовчий	Формування теми, мети, груп; визначення очікуваних результатів, консультації	Мозковий штурм, консультації, анкетування	Здобувачі освіти, педагоги (учителі й викладачі), класні керівники, куратори
II. Проектно-пошуковий	Збір і аналіз інформації, спостереження, розроблення сценарію проєкту	Робота в групах, візити до частин ТРО/ДСНС, дослідження	Здобувачі освіти, військові, представники ГО
III. Практична реалізація	Виконання тренувальних елементів, дослідницька діяльність, квести, майстер-класи, створення продукту	Естафети, відеозйомки, польові заняття, онлайн-опитування	Команди здобувачів освіти, педагоги
IV. Презентаційно-рефлексивний	Захист проєктів, оцінювання, самоаналіз, обговорення результатів	Форум, виставка, круглий стіл	Усі учасники освітнього процесу

час умовної загрози та відпрацювати навички швидкого реагування. Станції: евакуація, замаскуйся, донеси пораненого, виклич допомогу, відгадай код (із Quizlet). Зміст станцій квесту – у кожному етапі поєднуються фізичні вправи й інтелектуальні завдання із «Захисту України». Кінцевий продукт – відеозвіт, схема маршруту квесту, інструкція для педагогів.

Проєкт «Фізична підготовка захисника: науковий погляд». Мета – обґрунтувати необхідність фізичних тренувань для підвищення обороноздатності. Основні компоненти: фізична підготовка (виконання тестів Купера (<https://raceexpert.com.ua/-94>), спостереження за прогресом); аналітичний блок (статистика, діаграми, порівняння з нормативами ЗСУ). Кінцевий продукт проєкту – презентація з рекомендаціями для підготовки призовника.

Виокремлено форми оцінювання результатів проєктів: рубрики оцінювання (фізичні, комунікативні, креативні, патріотичні компетентності); самооцінка і взаємооцінка; рефлексивні листки (Що дізнався? Що змінилось у світогляді? Що буду застосовувати?); публічний захист або участь у конкурсі/фестивалі. Нами запропоновано педагогам скористатися п'ятьма критеріями оцінювання (за 5-бальною шкалою) з максимальним балом 25, які представимо в таблиці 2.

Таблиця 2

Критерії оцінювання інтегрованих освітніх проєктів

Критерій	Максимум
Повнота і глибина змісту	5
Командна взаємодія	5
Креативність і якість оформлення	5
Практичний результат	5
Презентація та рефлексія	5

Розроблено методичні рекомендації для педагогів щодо організації та супроводу інтегрованих освітніх проєктів інтеграції фізичного та військово-патріотичного виховання здобувачів освіти в розрізі підготовчого етапу, підтримки проєктної діяльності, сприяння формуванню soft skills, оцінювання. Розкриємо детальніше означене.

Так, упродовж підготовчого етапу педагоги мають вибрати тему проєкту відповідно до календарного планування навчальних предметів/дисциплін «Захист України» та «Фізична культура», сформулювати міждисциплінарні мікрогрупи з урахуванням інтересів і рівня фізичної підготовки здобувачів освіти; організувати вступну бесіду про значення фізичної витривалості у службі ЗСУ; сформулювати зі здобувачами освіти мету, завдання і критерії оцінювання.

На етапі здійснення підтримки проєктної діяльності необхідно організовувати регулярні консультації з питань домедичної допомоги (залучення медичного фахівця); орієнтування на місцевості

(використання топографічних онлайн-карт); фізичних вправ (платформи Nike Training Club, Strava). Доцільно рекомендувати здобувачам освіти безпечні ресурси для досліджень (YouTube-канали ЗСУ, сайти МОН, НУШ), а також забезпечити доступ до Google Workspace або Moodle для зберігання й обміну результатами.

Під час виконання проєктів здійснюється формування soft skills, тож варто звертати увагу на розвиток лідерських і комунікативних навичок; здатність до вирішення конфліктів у команді; нести відповідальність за результат.

На етапі завершення проєктів важливу роль відіграє оцінювання. Доцільним вважаємо використання інструментів онлайн-оцінювання, а саме: Google Forms, Padlet – для зворотного зв'язку. Доречно включити самооцінювання і взаємооцінювання до підсумкової рубрики. За потреби можна залучити незалежних експертів (військових, тренерів, представників громадськості) як членів журі.

Висновки і подальші перспективи в цьому напрямі. Таким чином, формування системи єдності фізичного та військово-патріотичного виховання на основі проєктних технологій відкриває перспективи для створення інтегративного освітнього простору, що сприяє цілісному розвитку особистості здобувача освіти як фізично загартованого, національно свідомого й соціально відповідального громадянина України.

Подальші дослідження будуть спрямовані на поглиблене розроблення змістового, методичного й організаційного забезпечення інтеграції фізичного і військово-патріотичного виховання засобами проєктних технологій; створення типових моделей освітніх проєктів для різних вікових категорій здобувачів освіти; вивчення впливу таких проєктів на формування ключових компетентностей, національної самосвідомості, соціальної активності й готовності молоді до захисту України; а також на розроблення критеріїв ефективності цієї інтегрованої виховної діяльності в освітньому середовищі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Бех І. Д., Журба К. О., Канішевська Л. В., Комаровська О. А., Литовченко О. В., Малиношевський Р. В., Морін О. Л., Окушко Т. К., Рагозіна В. В., Рейпольська О. Д., Тимчик М. В., Толочко С. В., Харченко Н. В. Військово-патріотичне виховання дітей та здобувачів освітньої молоді в системі освіти України: стратегічні напрями / за ред. І. Д. Бека, Р. В. Малиношевського. Івано-Франківськ: НАІР, 2023. 32 с.
- Бех І. Патріотизм у духовному злеті народу. *Вісник НАПН України*. 2023. № 5. С. 1–7.
- Завальнюк О. Фізична культура і спорт в структурі патріотичного виховання особистості. *Вища освіта України*. 2015. №1. С. 65–70.
- Інформаційне забезпечення національно-патріотичного виховання: психолого-педагогічний аспект:

бібліогр. огляд (част. 1) / упоряд.: О. П. Лучанінова. Віртуальний читальний зал освітянина ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2024. 30 с.

5. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України та Заходи щодо її реалізації до 2025 року (нова редакція) : затвердж. Наказом МОН України від 06.06.2022 № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text>

6. Кремень В. Г. Національна ідентичність як умова самоздійснення української нації. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2020. № 1. С. 113–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2020_1_18

7. Лазоренко С. С. Військово-патріотичне виховання як складова частина політики обороноздатності країни. *Олімпійський та паролімпійський спорт*. 2023. Вип. 1. С. 21–25. DOI: <https://doi.org/10.32782/olimpstu/2023.1.5>

8. Литвинова С. Г. Національно-патріотичне виховання в проектній діяльності здобувачів освіти на засадах використання хмарних сервісів та систем комп'ютерного моделювання (СКМОД). *Педагогічний часопис Волині*. 2018. № 1 (8). С. 72–82.

9. Малюга В., Костенко Ю., Герасименко М. Військово-патріотичне виховання в системі загальної середньої освіти громадян України до національного спротиву: стан нормативної бази, проблеми та шляхи їх вирішення. *Міжнародний науковий журнал «Military Science»*. 2024. № 2(3). С. 235–246. <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.3.19>

10. Отравенко О. В., Пелипась Д. С. Спортивно-патріотичне виховання як складова якісної професійної підготовки майбутніх фахівців. *Грааль науки*. 2023. № 28. С. 393–398.

11. Проектування освітнього середовища з використанням засобів доповненої та віртуальної реальності в закладах загальної середньої освіти: колективна монографія / Литвинова С.Г., Сороко Н.В., Баценко С.В., Богочков Ю.М., Гриб'юк О.О., Дементівська Н.П., Коркішко І.А., Слободяник О.В., Соколюк О.М., Ухань П.С. / за наук. ред. Литвинової С.Г. Київ: ІЦО НАПН України, 2023. 219 с.

12. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року : затвердж. постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1322. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#Text>

13. Суліма М. Г. Проектні технології в процесі національно-патріотичного виховання. *Актуальні питання національно-патріотичного виховання дітей та молоді: досвід та проблеми*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (01–02 листопада 2016 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя, 2016. URL: https://zoippo.zp.ua/pages/publications/el_gurnal/pages/vip26.html

14. Толочко С. В. Громадянська ідентичність особистості: актуальність формування та виявлення в сучасній Україні. *Advanced Linguistics*. 2023. № 11. С. 181–191. DOI: 10.20535/2617-5339.2023.11.277433

15. Толочко С. В. Інноваційні технології формування компетентності здобувачів освіти: від гейміфікації до проектної діяльності. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 4 (10). С. 710–725. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-710-725](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-710-725)

16. Толочко С. В. Розвиток особистісного потенціалу здобувачів освітньої молоді під час виконання проектів екологічного спрямування. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та здобувачів освітньої молоді*. 2024. № 28. Кн. 2. С. 173–186. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2024-28-2-173-186>

17. Утвердження української національної та громадянської ідентичності: монографія / К. Журба, І. Бех, С. Бойко, В. Євтушок, С. Гаряча, Л. Канішевська, І. Кучинська, С. Кучинський, О. Лісовець, І. Нестайко, Л. Павлова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Сеньовська, С. Толочко, С. Федоренко, І. Шкільна, В. Ясько; за заг. ред. К. Журба, О. Рейпольська. Київ : «Компрінт». 2024. 232 с.

18. Шевченко О. В. Проектна технологія як засіб формування екологічної компетентності здобувачів освіти старшої школи в навчанні хімії. *Сучасні методи навчання у процесі викладання біології» Серія: Біологічні науки*. Київ: НЕНЦ. 2021. С. 70–79.

19. Tolochko S., Bordiug N., Mironets L., Alpatova O., Dovhopola L., Mehem O. Application of project technologies in the formation of environmental competence of high school students to overcome the environmental consequences of war. *Transformation of education: modern challenges: Scientific monograph*. 2024. P. 3–25. URL: <http://monograph.com.ua/pctc/catalog/view/978-617-8360-06-1.ch1/242/1007-1> DOI: <https://doi.org/10.15587/978-617-8360-06-1.ch1>